

УДК 341.232.7

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.06.66>

ПРОБЛЕМИ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ У СПОРТІ: АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРОТИДІЇ ДИСКРИМІНАЦІЇ

Балинська О.М.,*доктор юридичних наук,**проректор, Львівський державний університет внутрішніх справ**<https://orcid.org/0000-0002-0168-143X>*

Балинська О.М., Проблеми гендерної рівності у спорті: актуальні питання протидії дискримінації.

У статті проводиться аналіз гендерних проблем дискримінації у сфері спортивної діяльності.

Констатовано, що дискримінація є негативним суспільним явищем і проявляється у всіх сферах, у тому числі у спортивній діяльності. Не дивлячись на ряд нормативних та інституційно-правових гарантій спортсмени піддаються негативним ситуаціям, серед яких утиски, нетерпимість, нерівне ставлення, навіть прояви насильства. Метою сучасної ідеології правового регулювання у сфері спорту є забезпечення соматичного та психологічного благополуччя у всі сферах особистого розвитку спортсменів, у тому числі викоренення проявів дискримінації, котра особливо поширена за гендерною ознакою.

Стереотипне мислення проникає у спортивну діяльність, де певні види спорту ототожнюються з окремою статтю в наслідок чого гендерній дискримінації піддаються як жінки через їх начебто посилену маскуліну ідентичність, так і чоловіки за вибір тендітних видів спорту.

Звернута увага, що проблеми стигматизації у спорті мають давню природу, проте не змінюються в контексті трансформації самого явища. Нині активно обговорюється питання кіберспорту та його визнання на професійному рівні. Проте, за твердженням експертів проблема дискримінації за статтю і в цій сфері є особливо вагомою.

Вирішення системних проблем, включаючи дискримінацію потребує належного та відкритого спортивного управління, щоб створити культуру, яка є справді справедливою, доступною, інклюзивною та сприятливою. Констатовано, що збільшення чисельного представництва жінок є важливим феміністичним проектом у різноманітних інституційних умовах та сприяє гендерній рівності. Проте сама по собі кількість не означає забезпечення принципу недискримінації. Проблемами, що на сьогоднішній момент не є вирішеними це форми нижчої оплати праці, відсутності реальної рівності у зайнятті керівних посад та тренерському складі, нерівномірна популяризація у ЗМІ.

Ключові слова: спорт, правове регулювання, гендерна рівність, недискримінація, протидія.

Balynska O.M., Problems of gender equality in sports: topical issues of combating discrimination.

The article analyzes gender problems of discrimination in the field of sports activities.

It was established that discrimination is a negative social phenomenon and manifests itself in all spheres, including sports. Despite a number of regulatory and institutional legal guarantees, athletes are exposed to negative situations, including oppression, intolerance, unequal treatment, and even violence. The goal of the modern ideology of legal regulation in the field of sports is to ensure somatic and psychological well-being in all spheres of personal development of athletes, including the eradication of manifestations of discrimination, which is especially widespread on the basis of gender.

Stereotyped thinking permeates sports activities, where certain sports are identified with a separate gender, resulting in gender discrimination against both women due to their supposedly strengthened masculine identity and men for choosing fragile sports.

It is noted that the problems of stigmatization in sports have an ancient nature, but do not change in the context of the transformation of the phenomenon itself. Currently, the issue of eSports and its recognition at the professional level is being actively discussed. However, according to experts, the problem of gender discrimination in this area is particularly significant.

Addressing systemic issues, including discrimination, requires good and open sports governance to create a culture that is truly fair, accessible, inclusive and supportive. It has been established that increasing the numerical representation of women is an important feminist project in various institutional settings and promotes gender equality. However, the number in itself does not mean ensuring the principle of non-discrimination. The problems that have not been solved at the moment are forms of lower

wages, lack of real equality in the occupation of managerial positions and coaching staff, uneven popularization in the mass media.

Key words: sport, legal regulation, gender equality, non-discrimination, opposition.

Постановка проблеми. Спорт завжди вважався одним із найцінніших засобів виховання та соціальної активності, засобом що сприяв соціальному залученню. Фізичні переваги занять спортом, мабуть, найбільш очевидні. Спортивні тренування допомагають зміцнити тіло, розвивають координацію та підвищують фізичну форму. На додаток до цих фізичних переваг, багато соціальних переваг є результатом занять спортом. Іноземні науковці доводять, що спорт найкраще характеризується чотирма різними підсекторами, які вирости навколо спільних ідеалів (наприклад, громадський спорт, професійний спорт) або в рамках окремих систем (наприклад, студентський спорт, олімпійський та паролімпійський спорт) [1]. Професійний спорт є сферою соціального життя, що потребує окремого правового регулювання.

Розвиток фізичної культури і спорту, оновлення здорового способу життя неминуче призводять до підвищення суспільного інтересу до спортивної сфери. Це передбачає створення спортивного права як окремої галузі права, пов'язаної з численними науковими дослідженнями, юридичною практикою та професійною діяльністю спортсменів, керівників спортивної галузі та прихильників здорового способу життя. Сьогодні розвивається окремий аспект правового регулювання спортивних відносин, що формує нову галузь спортивного права. Нині практично погоджено, що спортивне право виступає як самостійна галузь права, котра є результатом синтезу міжнародного та національного права, що регулює відносини в різних галузях через призму публічного та приватного права, а також взаємодії державних та громадських спортивних автономних інституцій.

Дискримінація є негативним суспільним явищем і проявляється у всіх сферах. Спорт не є винятком. Він ототожнюється з низкою загроз, спортсмени піддаються негативним ситуаціям, серед яких утиски, нетерпимість, нерівне ставлення, навіть прояви насильства. Метою сучасної ідеології правового регулювання у сфері спорту є забезпечення соматичного та психологічного благополуччя у всі сферах особистого розвитку спортсменів, у тому числі викоренення проявів дискримінації за будь-якою ознакою, нульова толерантність до вживання психоактивних речовин, низьке сприйняття маніпуляції та сприяння чесній грі.

Гендерна рівність в сучасній правовій доктрині розглядається як актуальне, доволі активно розглядуване питання. Проте проблема гендерної рівності в аспекті спортивної діяльності розглядається доволі рідко. Тому задекларована у статті проблематика є малодослідженою.

Стан дослідження. Слід визнати, що наукова спільнота України до цього часу зосереджує свою увагу на дискусіях щодо теоретико-правового розуміння спортивного права, особливо в контексті визнання його галуззю права чи міжкомплементарним інститутом, зокрема це праці А.М. Апарова, М.В. Козіна, М. Саннікової та інших.

Погоджуємося у вагомості загальнотеоретичних конструктів, проте нині проблеми правового регулювання спортивної діяльності є набагато ширшими, зокрема вагомо дослідити правовий статус спортсменів у трансформаційній юридико-публічній реальності, забезпечення принципів рівності, справедливості, верховенства права та недискримінації у спорті та низка інших питань.

Метою цієї статті є розкриття гендерних проблем дискримінації у сфері спортивної діяльності.

Виклад основних положень. Спорт — це соціальна діяльність, у якій люди можуть зазнавати різноманітних впливів, дискримінації та соціальної ізоляції, наприклад, гендерної нерівності, гомофобії, сексизму, «така поведінка часто проявляється і в ситуаціях порівняння або поділу статі може призвести до прямого конфлікту» [2]. Спорт Будь-яка сфера стереотипно приймається як діяльність, пов'язана з набором соціальних стандартів, які служать для встановлення та визначення чоловічої та жіночої поведінки. Гендер є соціальною конструкцією, яка піддається змінам у часі, просторі та правовій трансформації, тому дискурс щодо гендерної рівності має вестися в тому ключі, з якою статтю ототожнює себе особа.

Спорт в цьому контексті має свої особливості. Через те, що ним займаються переважно чоловіки, спорт сприймається як «чоловіча» діяльність, заснована на уявленні про те, що вона є синонімом таких здібностей, як сила та агресія, тоді як «жіноча» діяльність асоціюється з пасивністю, слабкістю, лагідністю та елегантністю. Це поділ означає, що жінки, які практикують те, що традиційно вважається чоловічим, як правило, має андрогінну або маскулінну ідентичність. У поєднанні з цим є маргіналізація та обмеження, з якими доводиться існувати жіночим спортивним дисциплінам і які мають призвело до того, що певні види спорту стали називати більш придатними для жінок (наприклад верхова їзда, волейбол).

Отож первинною причиною дискримінації є соціальні стереотипи, які абстрагувалися на сферу спорту. Проте з погляду праксіології проблема є більш глобальною ніж соціальна стигматизація.

Жінки часто зазнають дискримінації в доступі до аматорського та професійного спорту та в заняттях ним. Ця дискримінація проявляється у стійкості стереотипним нормативно-правових правил, відсутності підтримки та структури підтримки для спортсменок та дівчат, які виявляють потенціал у своєму спорті, труднощам поєднання роботи/спорту та сімейного життя, проблемі реінтеграції у світ спорту після народження дітей, неадекватне висвітлення жіночого спорту в ЗМІ.

Останнє є актуальним з приводу не тільки популярності спортсменів, а в тому числі включає наявність фінансування та економічного забезпечення. Висвітлення досягнень спортсменів у ЗМІ також є вагомим прикладом дискримінації. Жінки-спортсменки постійно стикаються з переслідуваннями та гендерною дискримінацією у спорті на всіх рівнях гри. Згідно з дослідженням, проведеним у 2019 році в Університеті Пердью, за останні 30 років фактор у висвітленні жіночого спорту в ЗМІ зрушилася лише на крихітну частку. Дослідження показало, що висвітлення жінок-спортсменок у телевізійних новинах і найкращих шоу становило трохи більше п'яти відсотків — лише 0,03 відсотка збільшення з 1989 року [3].

Донедавна мотивувалося, що кількість спортсменок є набагато нижчою ніж чоловіків-спортсменів, зокрема в 2008 році на Олімпійських іграх відсоток жінок у командах не досягав й тридцяти процентів. Але вже Олімпійські ігри в Токіо 2020 року відзначалися як перші в історії гендерно збалансовані Олімпійські ігри.

Незважаючи на те, що суспільство працює над тим, щоб стати більш інклюзивним для всіх рас, статей, сексуальності, релігії та здібностей, дискримінація у спорті продовжує залишатися значною. І показник тут не тільки в пропорційності спортсменів за статтю. В ширшому розумінні протидія дискримінації має імплементувати доктрину інклюзивного середовища та фактичної справедливості.

Також вкажемо, що питання гендерної рівності це не тільки проблема дискримінації жінок. Йде мова про рівність всіх статей. У той час як гендерна дискримінація у спорті найбільш негативно впливає на жінок, гендерні стереотипи у спорті також впливають на чоловіків. Чоловіки-спортсмени, які займаються «жіночими» видами спорту, такими як фігурне катання та танці, часто зазнають знущань. Від чоловіків часто очікують, що вони будуть високими, великими та м'язистими, щоб займатися будь-яким видом спорту, і їх можуть дискримінувати, якщо вони не підходять під цей тип фігури чи діяльності.

Проблеми стигматизації у спорті мають давню природу, проте не змінюються в контексті трансформації самого явища. Нині активно обговорюється питання кіберспорту та його визнання на професійному рівні. Проте, за твердженням експертів проблема дискримінації за статтю і в цій сфері є вагомою. Як визначають Д. Холден, Т. Бейкер і М. Едельман, змагальні відеоігри або кіберспорт привернули увагу сотень мільйонів людей по всьому світу. Разом із цією увагою прийшли інвестиції та просування на мільярди доларів. Але він також викрив основне токсичне середовище, яке характеризується широко поширеними сексуальними та гендерними домаганнями. Ця поширена культура домагань загрожує зірвати індустрію кіберспорту та підриває перспективи гендерної рівності в одному з небагатьох змагальних «видів спорту», де фізична сила, спритність і розмір тіла не визначають успіх [4].

Збільшення чисельного представництва жінок є важливим феміністичним проектом у різноманітних інституційних умовах. Проте сама по собі кількість не означає гендерної рівності. У випадку спорту, наприклад, підпорядкування жінок-спортсменок продовжується, незважаючи на їхню чисельну присутність протягом останніх десятиліть, набувши форми нижчої оплати праці та відсутності реальної рівності у зайнятті керівних посад.

Гендерний склад керівництва є особливо важливим для встановлення норм, які формують ширший гендерний характер організації. Наприклад, збільшення присутності жінок на політичних посадах може сприяти політиці, яка сприятиме «інтересам жінок». Корпоративні робочі місця з жінками на керівних посадах, як правило, більш гендерно інтегровані з меншою гендерною різницею в оплаті праці. Гендерний дисбаланс у ключових ролях має значення для ширшої сфери функціонування всього спорту як виду соціальної діяльності. Нині спортивні установи репрезентовані недостатньою представністю жінок на керівних, тренерських, медійних та інших посадах з високим статусом, що ще більше підтверджує спорт як сферу, де домінують чоловіки [5].

Переглянута Європейська спортивна хартія встановлює, що спорт має мати автономні процеси прийняття рішень і обирати лідерів демократичним шляхом, при цьому уряди та спортивні організації визнають необхідність взаємної поваги. У цьому контексті, якщо спорт справді має служити суспільству, тоді автономія має бути підкріплена сильною соціальною ліцензією та чіткою системою підзвітності. Ті, хто обіймає керівні посади, повинні будуть продовжувати демонструвати проактивну готовність брати участь у значущій взаємодії

зацікавлених сторін з тими, на кого впливають їхні рішення, і зміцнювати свої індивідуальні та колективні зобов'язання щодо запобігання та зменшення шкоди, просувати доктрину протидії дискримінації, у тому числі у гендерній сфері. Це включає спортивні організації, які щоденно докладають зусиль, щоб завоювати та підтримувати довіру спортсменів, місцевих громад та всіх інших, яких вони прагнуть представляти та служити своєю діяльністю.

Вирішення системних проблем, включаючи дискримінацію потребує належного та відкритого спортивного управління, щоб створити культуру, яка є справді справедливою, доступною, інклюзивною та сприятливою. Це означає визнання, управління та пом'якшення конфліктів інтересів. Це також означає трансформацію структур і систем для забезпечення більшої різноманітності та представництва в структурах управління та менеджменту, включно з пошуком талантів для керування спортивними організаціями, а також прийняття надійних кодексів поведінки, на які можна покластися. Належне врядування також має включати незалежні та прозорі розслідування та ефективні процеси правового захисту, коли йдеться мова про дискримінаційні ситуації.

Управління спортом на всіх рівнях має забезпечувати належну перевірку дотримання прав людини, а в разі виникнення неочікуваної шкоди – надання доступних і ефективних засобів правового захисту.

Позитивно оцінюємо те, що у сфері спорту з'являються додаткові нормативні гарантії, що забезпечують недопущення гендерної дискримінації. Після дворічного процесу консультацій з більш ніж 250 спортсменами та зацікавленими сторонами Міжнародний олімпійський комітет оприлюднив сьогодні свою нову «Рамки МОК щодо справедливості, інклюзивності та недискримінації на основі гендерної ідентичності та статевих відмінностей» [6].

Ці рамки визнають як необхідність гарантувати, що кожна людина, незалежно від її гендерної приналежності чи статевих варіацій, може займатися спортом у безпечному середовищі, вільному від переслідувань, яке визнає та поважає її потреби та особистість, а також інтереси кожного – особливо спортсменів – брати участь у чесних змаганнях, де жоден учасник не має нечесної та непропорційної переваги над іншими.

Ідеологія гендерної рівності мала на меті змінити бінарну та ієрархічно гендерну логіку організації, яка продовжувала формувати неформальні норми та процедури, пов'язані з нібито гендерно-нейтральним та меритократичним керівництвом організації, але в ньому домінували чоловіки [7]. Однак керівни-

цтву МОК все ще далеке від досягнення або навіть від прагнення до досягнення чисельного гендерного паритету. Жінки становили менше чверті її членів у 2015 році, і ця цифра ледве перевищила поточну ціль у 30 відсотків для жінок серед олімпійських лідерів. Керівництво організації, де домінують чоловіки, відображається в усіх організаціях олімпійського руху, що має наслідки для нижчого статусу жінок у спорті в цілому [8].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Spencer J. Harris, Scott R. Jedlicka The governance of sports in the USA, in Sport Business in the United States. 2020. ImprintRoutledge. 26 p.
2. Naranjo M., Luque J., de la Mata J., Torres A., Redondo J. and Paul J. Intervention procedure and protocol to reduce the number of incidents in boys and girls football matches between the ages of 14 and 16 years old. En Proceedings ISSP 14th World Congress Sport Psychology, Sevilla (477-478). Madrid: Dykinson. 2017.
3. Overlooking her shot: Women's sports need an assist as coverage remains the same as 30 years ago. March 24, 2021 URL: <https://www.purdue.edu/newsroom/releases/2021/Q1/overlooking-her-shot-womens-sports-need-an-assist-as-coverage-remains-the-same-as-30-years-ago.html>.
4. Holden J., Baker T., Edelman M. The #E-Too Movement: Fighting Back Against Sexual Harassment in Electronic Sports (November 15, 2019). 52 Arizona State Law Journal. 2020. Vol. 1 <https://ssrn.com/abstract=3487961>.
5. Shelley C. Reducing gender biases in modern workplaces: A small wins approach to organizational change. *Gender & Society* 2017. Vol. 31 (6) P. 725-50.
6. IOC Framework on Fairness, Inclusion and Non-Discrimination on the Basis of Gender Identity and Sex Variations. 16 Nov 2021. URL: <https://olympics.com/ioc/news/ioc-releases-framework-on-fairness-inclusion-and-non-discrimination-on-the-basis-of-gender-identity-and-sex-variations>.
7. Pape M. Gender Segregation and Trajectories of Organizational Change: The Underrepresentation of Women in Sports Leadership. *Gender & Society*, 2020. Vol. 34(1), 81–105. <https://doi.org/10.1177/0891243219867914>.
8. Adriaanse Johanna A., Claringbould Inge. Gender equality in sport leadership: From the Brighton Declaration to the Sydney scoreboard. *International Review for the Sociology of Sport* 2016. Vol. 51 (5) P. 547–566.